

***МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ***

**Методичні вказівки,
плани практичних занять
і програма спецкурсу**

„ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ”

**для слухачів
Інституту підготовки професійних суддів**

Одеса 2007

Укладачі:

проф. Туляков В.О.
доц. Коломієць Ю.Ю.

Відповідальний редактор: *доктор юрид. наук, професор В.О. Туляков*

Робота виконана на кафедрі кримінального права
Одеської національної юридичної академії

**Рекомендовано до друку рішенням кафедри
кримінального права ОНЮА
від 5 листопада 2007 р. (прот. № 7)**

ЗМІСТ

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ.....	4
ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ.....	5
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	6
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ, ЗАВДАННЯ І ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	12
Тема 1. Поняття покарання, його мета та функції.....	12
Тема 2. Система покарань та інших заходів кримінально-правового впливу.....	12
Тема 3. Загальні засади і принципи призначення покарання.....	13
Тема 4. Особливі умови призначення покарання.....	14
Тема 5. Штраф і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу: практика їх призначення.....	15
Тема 6. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і громадські роботи: практика їх призначення.....	15
Тема 7. Виправні роботи і службові обмеження для військовослужбовців: практика їх призначення.....	16
Тема 8. Конфіскація майна і арешт: практика їх призначення.....	17
Тема 9. Обмеження волі і тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців: практика їх призначення.....	17
Тема 10. Позбавлення волі на певний строк і довічне позбавлення волі: практика їх призначення.....	18
Тема 11. Правові проблеми теорії та практики звільнення від покарання та його відбування.....	18
Тема 12. Правові проблеми соціальної адаптації засуджених. Судимість.....	19
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.....	20
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ З СПЕЦКУРСУ (до іспиту).....	28

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Вчення про злочин і вчення про покарання є найважливішими розділами Загальної частини кримінального права.

Завданням спецкурсу є прагнення до удосконалення знань студентів Інституту підготовки професійних суддів щодо проблематики вчення про кримінальну відповідальність та покарання. Зміст його утворюють питання, присвячені визначенню кримінальної відповідальності і покарання, праву покарання, межах покарання, кримінально-правовим проблемам диференціації і індивідуалізації кримінальної відповідальності і застосування покарання.

Визначення відповідальності, визначення покарання, диференціація і індивідуалізація кримінальної відповідальності і покарання як елементи реалізації кримінальної політики будь-якої держави відіграють значну роль в організації системи кримінально-правової охорони. У цьому зв'язку ні один юрист, який працює в сфері кримінального правосуддя, не має право обмежувати свої знання про право покарання лише початковими відомостями, отриманими з курсу Загальної частини кримінального права, аналізом передумов організації кримінального переслідування в межах процесуальних відносин, а також аналізом характеристик виконання покарання в межах курсу кримінально-виконавчого права.

Необхідне більш глибоке проникнення в сферу права покарання, соціології кримінального права, психології кримінальної відповідальності і покарання. Знання реалій існування і реалізації кримінальної відповідальності і покарання в межах існуючої правової форми допоможе студентам професійно визначати передумови застосування тих або інших норм кримінального права.

Для того щоб в процесі вивчення спецкурсу студенти могли більш повно орієнтуватися в об'ємі матеріалу в цих методичних вказівках, завданнях і планах практичних занять дається стисла характеристика тем курсу.

Методичні вказівки не містять позитивного викладення матеріалу і надають лише пояснення до найбільш складних питань спецкурсу і рекомендації до їх вивчення.

Тема "Звільнення від кримінальної відповідальності" вивчається студентами самостійно.

З метою закріплення отриманих знань студенти обов'язково повинні виконати завдання і вирішити задачі, надані після кожної теми практичних занять.

Посібник також містить контрольні питання до заліку та для самоперевірки, до яких потрібно повернутися після вивчення спецкурсу та перевірити, як засвоєний матеріал.

Методичні вказівки, завдання і плани практичних занять з спецкурсу обговоренні і затвердженні на засіданні кафедри кримінального права Одеської національної академії.

**ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ
„ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ”**

№	Назва теми	Л	ПЗ	СР
1.	Поняття покарання, його мета та функції	2	4	
2.	Система покарань та інших заходів кримінально-правового впливу	2	2	
3.	Загальні засади і принципи призначення покарання	4	8	
4.	Особливі умови призначення покарання	2	2	
5.	Штраф і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу: практика їх призначення	1	2	
6.	Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і громадські роботи: практика їх призначення	1	2	
7.	Виправні роботи і службові обмеження для військовослужбовців: практика їх призначення	1	2	
8.	Конфіскація майна і арешт: практика їх призначення	1	2	
9.	Обмеження волі і тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців: практика їх призначення	1	2	
10.	Позбавлення волі на певний строк і довічне позбавлення волі	1	2	
11.	Правові проблеми теорії та практики звільнення від покарання та його відбування	1	2	
12.	Правові проблеми соціальної адаптації засуджених. Судимість	1	2	
Усього		18	32	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативна база

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Юрінком Інтер. – 2001.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України: Офіц. видання. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3–4. – Ст. 21.
5. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 1 грудня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 49. – Ст. 434.
6. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24.
7. Про податок з доходів фізичних осіб: Закон України від 22 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 37.
8. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 6 (40).
9. Про деякі питання застосування судами України адміністративного і кримінального законодавства у зв'язку з набранням чинності Закону України від 22 травня 2003 р. „Про податок з доходів фізичних осіб”: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 травня 2004 року № 9 // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 6.
10. Про практику призначення військовослужбовцям покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 грудня 1996 р. № 15 // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 2.

Спеціальна література:

1. Алихаджиева И.С., Даурова Т.Г., Лиценберг О.А. Уголовное право: история и современность. Вопросы Общей части. – Саратов, 2001.
2. Анденес И. Наказание и предупреждение преступлений: Пер. с англ. / Под ред Никифорова Б.С. – М., 1979.
3. Антипов В.В., Антипов В.І. Обставини, які виключають застосування кримінального покарання. – К., 2004.
4. Багрий-Шахматов Л.В. Система уголовных наказаний и исправительно-трудовое право. – М., 1974.
5. Багрий-Шахматов Л.В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации: Ч. I. – Одесса, 1998.
6. Багрий-Шахматов Л.В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации: Ч. II. – Одесса, 2000.

7. Багрий-Шахматов Л.В., Гуськов В.И. Теоретические проблемы классификации уголовных наказаний. – Воронеж, 1968.
8. Багрий-Шахматов Л.В. Уголовная ответственность и наказание по советскому уголовному праву. – Минск, 1975.
9. Бажанов М.И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. – Х., 2000.
10. Бажанов М.И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. – К., 1980.
11. Бэйзмор Г., Умбрайт М. Переосмысление функции наказания в суде для несовершеннолетних: карательный и восстановительный подход к подростковой преступности// Правосудие по делам несовершеннолетних. Мировая мозаика и перспективы в России. В 2-х кн./ Под. М.Г.Флямера. – М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2000. – Вып.2.
12. Бойко А. Теория принципов уголовного права // Уголовное право. – 2005. - №4.
13. Браинин Я.М. Уголовная ответственность и ее основание в советском уголовном праве. – М., 1963.
14. Браїнін Я.М. Основні питання загального вчення про склад злочину. – К., 1964.
15. Бурдін В.М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння. – К., 2005.
16. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні. – К., 2004.
17. Бурлаков В.Н. Личность преступника и назначение наказания. – Л., 1986.
18. Веселов Е. Граница преступного и непроступного // Уголовное право – 2004. - №3.
19. Вирішення судами питань, пов'язаних із кримінально-правовою оцінкою діянь особи, що віддала чи виконала злочинний наказ (за матеріалами узагальнення судової практики) // Вісник Верховного Суду України – 1999. - №3
20. Воробей П.А. Теорія і практика кримінально-правового ставлення у вину. – К., 1996.
21. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні: Посібник / за ред. Беци О.В. – К., 2003.
22. Гаджиев Х. Имущественные наказания в системе мер уголовно-правового воздействия // Советская юстиция. – 1988. – №16.
23. Гаджиева А. Отрицательное поведение потерпевшего и его уголовно-правовое значение // Уголовное право. – 2004. - №1.
24. Галиакбаров Р.Р. Система и виды наказаний. – Горький, 1986.
25. Гальперин И.М. Наказание: социальные функции и практика применения. – М., 1983.
26. Гальперин И.М., Мельникова Ю.Б. Дополнительные наказания. – М., 1981.
27. Голик Ю.В. Философия уголовного права: современная постановка проблемы. – СПб., 2004.

28. Голина В.В. Погашение и снятие судимости по советскому уголовному праву. – Х., 1979.
29. Гревцов Ю.И. Социология права. – СПб., 2001.
30. Дагель П.С. Потерпевший в советском уголовном праве. – Владивосток, 1974.
31. Дементьев С.И. Лишение свободы. Уголовно-правовые и исправительно-трудовые аспекты. – Ростов, 1981.
32. Детков А. Сверхдлинные сроки лишения свободы: уголовные и уголовно-исполнительные аспекты // Уголовное право. – 2004. - №2.
33. Дрьомін В.М. Соціальні та правові підстави застосування в Україні покарань, альтернативних позбавленню волі // Право України. – 2000. - №6.
34. Емелин А.С. Уголовная ответственность по законам военного времени в период Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. // Вопросы истории уголовного права и уголовной политики: Сборник научных трудов. ВЮЗИ. – М., 1986.
35. Зер Г. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя/ Пер. з англ. М.Яковлева. – К.: Унів. вид-во „Пульсари”, 2004. – С.151-155.
36. Зубкова В.И. Уголовное наказание и его социальная роль: теория и практика. – М., 2002.
37. Карпец И.И. Наказание. Социальные, правовые и криминологические проблемы. – М., 1973.
38. Карпушин М.П., Курляндский В.И. Уголовная ответственность и состав преступления. – М., 1974.
39. Келина С.Г., Кудрявцев В.Н. Принципы советского уголовного права. – М., 1988.
40. Ковалев М.И. Соучастие в преступлении. – Екатеринбург, 1999.
41. Козлов А. Учение о стадиях преступления. – СПб., 2002.
42. Козлов А.И. Соучастие. – СПб., 2001.
43. Кривоченко Л.Н. Борьба с рецидивом по советскому уголовному праву. – Х., 1973.
44. Кристи Н. Пределы наказания. – М., 1985.
45. Кругликов Л.Л. Смягчающие и отягчающие ответственность обстоятельства в советском уголовном праве: вопросы теории. – Воронеж, 1985.
46. Кругликов Л.Л. Уголовно-правовые средства обеспечения справедливости наказания. – Ярославль, 1986.
47. Кузнецова Н.Ф. Ответственность за приготовление к преступлению и покушение на преступление по советскому уголовному праву. – М., 1958.
48. Курс уголовного права. Общая часть. Т.2: Учение о наказании / Под ред. Н.Ф.Кузнецовой и И.М.Тяжковой. – М., 1999.
49. Курц А. Следует ли перечень обстоятельств, смягчающих наказание, оставлять открытым? // Уголовное право. – 2004. - №2.
50. Лейст О.Э. Санкции и ответственность по советскому праву. – М., 1981.
51. Лесниевски-Костарева Т.А. Дифференциация уголовной ответственности: теория и законодательная практика. – М., 2000.

52. Личность преступника и уголовная ответственность. Правовые и криминологические вопросы // Межвуз. науч. сб. – Саратов, 1981.
53. Малков В.П. Множественность преступлений и ее формы по советскому уголовному праву. – Казань, 1982.
54. Мальцев В.В. Принципы уголовного права и их реализация в правоприменительной деятельности. – СПб., 2004.
55. Мальцев В.В. Проблемы уголовно-правовой оценки общественно опасных последствий. – Саратов, 1989.
56. Маляренко В.Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України. – К., 2003.
57. Маляренко В.Т. Про соціальну зумовленість і справедливість покарання // Вісник Верховного Суду України. – 2002. - №3.
58. Мамедов А.А. Справедливість назначения наказания. – СПб., 2003.
59. Маслак Н. Чи потребують змін положення КК щодо відповідальності за готування до злочину? (за матеріалами опитування експертів – практичних працівників) // Підприємництво, господарство і право. – 2003. - №10.
60. Махоткин В.П. Наказания, не связанные с лишением свободы, по советскому уголовному праву и уголовному праву других социалистических стран. – М., 1978.
61. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Реформування кримінального законодавства України: стан, тенденції та перспективи // Правова держава. Щорічник наукових праць. Вип.12. – К., 2001.
62. Мимонов С.Ф. Российское уголовное законодательство: опыт критического анализа. – СПб., 2000.
63. Михлин А.С. Последствия преступления. – М., 1969.
64. Мостепанюк Л. Відбування довічного позбавлення волі в Україні та за кордоном: проблеми і перспективи // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №5.
65. Мостепанюк Л. Довічне позбавлення волі: історія і сучасність // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №8.
66. Мостепанюк Л. Правове регулювання умов і порядку помилування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - №10.
67. Мясников О. О смягчающих наказание обстоятельствах, не указанных в законе // Российская юстиция. – 2001. - №3.
68. Навроцький В.О. Кримінальне право. Лекції для студентів юридичного факультету. – Львів., 1997.
69. Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.). – Київ, 2001.
70. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. Коржанського М.Й. – К., 2001.
71. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, В.О. Хавронюка, – К., 2001.
72. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 5 апреля 2001 г. / Под ред. Н.И. Мельника, Н.И. Хавронюка. – К.: А.К.С., 2004.

73. Новицький Г.В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України. – К., 2001.
74. Новое уголовное законодательство стран СНГ и Балтии // Сб.науч.статей / Под ред. Л.Л.Круглинова и Н.Ф.Кузнецовой. – М., 2002.
75. Ной И.С. Сущность и функции наказания в советском государстве: политико-юридическое исследование. – Саратов, 1973.
76. Оглоблина О.М. Судебная практика по уголовным делам. Тематический сборник. – М., 2001.
77. Осипов П.П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций. – Л., 1976.
78. Павленко В. Громадські роботи в системі покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: загальна характеристика та шляхи вдосконалення // Право України. – 2003. - №11.
79. Павлов В.Г. Субъект преступления и уголовная ответственность. – СПб., 2000.
80. Пирвагидов С.С., Пудовочкин Ю.Е. Понятие, принципы и источники уголовного права: сравнительно-правовой анализ законодательства России и стран Содружества Независимых Государств. – СПб., 2003.
81. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України. – Луганськ, 2005.
82. Полубинская С.В. Цели уголовного наказания. – М., 1990.
83. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання та їх кримінально-правове значення: Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право : Автореф. ... канд. юрид. наук. – К., 2005.
84. Присяжнюк Т. До дискусії про потерпілого у кримінальному праві // Право України. – 2005. - №9.
85. Прохоров В.С. Преступление и ответственность. – Л., 1984.
86. Ривман Д.В., Устинов В.А. Виктимология. – СПб., 2000.
87. Свида Т.О. Смертна кара як вид кримінального покарання в контексті захисту прав людини: історія та сучасність. - Ужгород: патент, 2000.- 170с.
88. Ситникова А.И. Приготовление к преступлению и покушение на преступление. – 2006.
89. Скобликов П. Конфискация имущества как наказание: доводы за и против // Уголовное право. – 2004. - №2.
90. Сколов С. Рецидивна злочинність та ефективність покарання у вигляді позбавлення волі // Право України. – 1999. - №2.
91. Словарь по уголовному праву / Отв. ред. проф. А.В. Наумов. – М., 1997.
92. Соловій Я. Щодо визначення меж кримінальної відповідальності // Право України. – 1995. - №12.
93. Становский М.Н. Назначение наказания. – СПб., 1998.
94. Старков О.В., Мілюков С. Наказание: уголовно-правовой и криминопенологический анализ. – М., 2001.
95. Стручков Н.А. Уголовная ответственность и ее реализация в борьбе с преступностью. – Саратов, 1977.

96. Тащилин М., Годило Н. Уголовная ответственность и формы ее реализации // Уголовное право. – 2004. - №4.
97. Тельнов П.Ф. Квалификация преступлений по совокупности // Сов.юстиция. – 1975. - №17.
98. Тельнов П.Ф. Ответственность за соучастие в преступлении. – М., 1974.
99. Тихий В.П. Проблеми відповідальності за незакінчений злочин // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: Матеріали науково-практичної конференції. – К., 1998.
100. Тихий В.П. Стадії вчинення злочину: Конспект лекцій. – Х., 1996.
101. Туляков В.А. Виктимология: социальные и правовые проблемы. – Одесса, 2000.
102. Тютюгин В.И. Назначение наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью. – Харьков, 1976.
103. Уголовный кодекс Украины. Комментарий отдельных положений / М.И. Мельник, М.И. Хавронюк. – К., 2001.
104. Уголовный кодекс Украины. Научно-практический комментарий / Отв.ред. С.С. Яценко. – К., 2003.
105. Уголовное наказание / ИГЛ НАН Украины. – К.; Донецк, 1997.
106. Уткин В.А. Наказание и исправительно-трудовое воздействие. – Томск, 1984.
107. Фефелов П.А. Общественная опасность преступного деяния и основание уголовной ответственности. – М., 1972.
108. Флетчер Дж., Наумов А.В. Основные концепции современного уголовного права. – М., 1998.
109. Фойницкий Я.И. Учение о наказании в связи с тюремным содержанием. – М., 2000.
110. Фролова Е.Г. Понятие наказания, его цели и система в советском уголовном праве: лекция. – Донецк, 1991.
111. Фролова О.Г. Злочинність та система кримінальних покарань – К., 1997.
112. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы. – М., 1999.
113. Хавронюк М. Види кримінальних покарань: досвід європейських держав // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. - №3.
114. Хоменко М.Г., Гаврилова Л.В., Солодкий С.А. Практика призначення судами кримінального покарання // Вісник Верховного Суду України. – 2002. - №5.
115. Хохряков Г.Ф. Парадоксы тюрьмы. – М., 1998.
116. Хохряков Г.Ф. Уголовное наказание: благо или зло? // Вестник Верховного Суда СССР. – 1991. – № 9.
117. Чубарев В.Л. Тяжесть преступного деяния. – К., 1992.
118. Чугаев А. Условное осуждение в российском уголовном законодательстве // Уголовное право. – 2005. - №2.
119. Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность. – Л., 1973.
120. Ювенальна юстиція: Навчальний посібник/ Кол.авторов: Гусев А.І., Костова Ю.Б., Крестовська Н.М., Семікоп Т.Є., Терещенко І.Г., Шмеріга В.І.; За заг. ред. Крестовської Н.М. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. – 154 с.

121. Юшков Ю.Н. Назначение наказания по совокупности преступлений и приговоров. – М., 1975.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ, ЗАВДАННЯ І ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Поняття покарання, його мета та функції – 4 г.

Під час вивчення цієї теми студентам слід звернути особливу увагу на розвиток основних підходів до теорії покарання в історії кримінального права і на сучасному етапі (таліон, примусова відплата, теорії механіцизму, теорії соціальної справедливості, теорії соціального захисту). Потім слід визначитись з об'єктом, предметом і суб'єктом права покарання, зупиняючись на проблематиці діалектики співвідношення індетермінізму кримінально-правової форми з детерміністичним характером злочину як соціального фактору. Вказані обставини дозволяють глибше зрозуміти зміст покарання, сформулювати його визначення і відповісти на питання про співвідношення покарання з кримінальною відповідальністю.

Заняття № 1

1. Підстави права покарання.
2. Об'єкт та суб'єкт покарання.
3. Поняття покарання та його співвідношення з кримінальною відповідальністю.

Завдання

Підготувати реферати на тему: 1) Теорія громадського договору (Т. Гобс) і покарання; 2) Теорія соціальної справедливості і покарання.

Заняття № 2

1. Зміст та властивості покарання.
2. Мета та функції покарання.
3. Поняття та функції заходів кримінально-правового впливу

Завдання

Підготувати реферати на тему: 1) Страх перед покаранням і превентивні цілі покарання; 2) Виправлення засуджених як мета та зміст покарання.

Тема 2. Система покарань та інших заходів кримінально-правового впливу – 2 г.

Головне, на що студентам слід звернути увагу під час підготовки до практичних занять, це глибоке вивчення матеріалу про поняття системи покарань та системи інших заходів кримінально-правового впливу, а також компонентів, з яких складаються ці поняття. Вказані питання необхідно розглянути в історичному контексті, зупиняючись на аналізі системи покарань по римському, канонічному праві, старослов'янському праві, старогерманському праві,

англійському і германському праві після періоду рецепції, руському праві ХІХ століття, радянському праві, французькому праві періоду панування теорії соціального захисту і, нарешті, праву України. Особливу увагу слід звернути на існування інших ніж покарання заходів кримінально-правового впливу (заходи безпеки, соціального захисту, компенсаційні заходи) та їх регуляцію діючим законодавством.

Заняття № 1

1. Поняття системи покарань та інших заходів кримінально-правового впливу.
2. Історія розвитку системи покарань.
3. Принципи побудови системи покарань та інших заходів кримінально-правового впливу.
4. Теоретичні проблеми класифікації покарань та інших заходів кримінально-правового впливу:
  - а) правові (законодавчі) основи класифікації;
  - б) педагогічні основи класифікації;
  - в) психологічні основи класифікації.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Класифікація покарань в канонічному праві; 2) Історія розвитку системи покарань в кримінальному праві радянського періоду. 3) Заходи безпеки в кримінальному праві.

Тема 3. Загальні засади і принципи призначення покарання – 8 г.

Призначаючи покарання, суд вирішує наскільки справедливе і правильно обране покарання сприяє відновленню соціальної справедливості, виправленню засудженого, економії заходів кримінальної репресії, загальній і спеціальній превенції. Враховуючи викладене, знання загальних засад призначення покарання і застосування інших заходів кримінально-правового впливу є найважливішим завданням студентів під час вивчення цього спецкурсу. Студенти повинні з'ясувати яким чином галузеві принципи кримінального права застосовуються при призначенні покарання, в чому різниця сучасної процедури призначення покарання від раніше діючої, які межі призначення покарання, як досягти на практиці реалізації принципу справедливості покарання. Поступове засвоєння цих питань неможливе без докладного конспекту Постанови Пленуму Верховного Суду України „Про практику призначення судами кримінального покарання” від 24 жовтня 2003 р. № 7 (ВВСУ. – 2003. – № 6. – С. 14– 20; 2005. – № 1. – С. 13).

Заняття № 1

1. Поняття та види принципів призначення покарання.
2. Значення загальних та галузевих принципів права під час призначення покарання.
3. Спеціальні принципи інституту призначення покарання.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Реалізація принципу соціальної справедливості при призначення покарання; 2) Реалізація принципу законності при призначення покарання; 3) Реалізація принципу гуманізму при призначенні покарання.

Заняття № 2

1. Поняття загальних засад призначення покарання.
2. Призначення покарання відповідно до положень Загальної частини КК України.
3. Призначення покарання в межах , установлених у санкції статті Особливої частини КК України.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Нове в загальних засадах призначення покарання на сучасному етапі розвитку кримінально-правових відносин; 2) Значення Загальної і Особливої частини КК України при призначенні покарання; 3) Техніка використання положень Загальної частини КК при призначенні покарання.

Заняття № 3

1. Призначення покарання з урахуванням ступеня тяжкості конкретного вчиненого злочину.
2. Призначення покарання з урахуванням обставин, які пом'якшують покарання.
3. Призначення покарання з урахуванням обставин, які обтяжують покарання.

Завдання

Підготувати реферати на теми; 1) Правила визначення ступеня тяжкості конкретного злочину; 2) Історія становлення обставин, пом'якшуючих і обтяжуючих покарання.

Заняття № 4

1. Призначення покарання з урахуванням особи винного.
2. Особливості призначення покарання неповнолітнім:
  - а) Поняття та види покарань, що застосовуються до неповнолітніх;
  - б) Практика призначення покарань неповнолітнім.
3. Особливості призначення покарання іншим спеціальним суб'єктам (жінки, службові особи, військовослужбовці, інваліди, особи похилого віку тощо).

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Значення особи злочинця в кримінальному праві; 2) Ювенальна юстиція і особливості кримінальної відповідальності

неповнолітніх; 3) Система і класифікація покарань, що застосовуються до неповнолітніх; 4) Кримінально-правова характеристика особи винного.

Тема 4. Особливі умови призначення покарання – 2 г.

Законодавець, поряд з загальними засадами, передбачив і особливі випадки призначення покарання, коли застосування загальних засад здійснюється з урахуванням особливих умов. Студенти повинні знати форми і основні принципи застосування особливих умов призначення покарання, вміти описувати підстави і процедури їх призначення і застосування. Особливі труднощі викликає у студентів проблема призначення покарання при множинності злочинів, тому на її характеристику слід звернути особливу увагу.

Заняття № 1

1. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
2. Призначення покарання за незакінчений злочин.
3. Призначення покарання за злочини, вчинені у співучасті.
4. Призначення покарання за сукупністю злочинів.
5. Призначення покарання за сукупністю вироків.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом за КК України 1960 року і КК України 2001 року; 2) Межі покарання за закінчений і незакінчений злочини; 3) Особливості кримінальної відповідальності співучасників; 4) Правила призначення покарання за сукупністю злочинів; 5) Правила призначення покарання за сукупністю вироків.

Тема 5. Штраф і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу: практика їх призначення – 2 г.

Під час підготовки до даної теми студентам слід ознайомитись із Кримінально-виконавчим кодексом України, Законом України „Про виконавче провадження”, Законом України „Про податок з доходів фізичних осіб”, Постановою Пленуму Верховного Суду України „Про деякі питання застосування судами України адміністративного і кримінального законодавства у зв'язку з набранням чинності Закону України від 22 травня 2003 р. „Про податок з доходів фізичних осіб” від 28 травня 2004 року № 9.

Вивчаючи такі види кримінальних покарань як штраф і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, слід проаналізувати основні характеристики майнових стягнень і позбавлення прав, а також їх розвиток в сучасні види покарань в Україні.

Заняття № 1

1. Штраф як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

2. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Майнові покарання в кримінальному праві України; 2) Історія розвитку позбавлення прав як виду кримінального покарання.

Тема 6. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і громадські роботи: практика їх призначення – 2 г.

Під час підготовки до даної теми студентам окрім Кримінального кодексу України слід ознайомитись із Кримінально-виконавчим кодексом України.

Вивчення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і громадських робіт, як видів кримінальних покарань слід розпочати з аналізу розвитку історії позбавлення спеціальних прав як виду покарання в кримінальному праві України, її трансформацію в позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а також розглянути підстави і порядок призначення громадських робіт з урахуванням характеристик і практики застосування новел сучасного кримінально-виконавчого законодавства. При цьому рекомендується з'ясувати, як і яким чином здійснюється призначення покарання у вигляді обов'язкових робіт за законодавством РФ (См., наприклад: Становский М.Н. Назначение наказания. – СПб., 1999. – С. 68–71).

Заняття № 1

1. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

2. Громадські роботи як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Порядок призначення покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 2) Громадські роботи як вид покарання в кримінальному праві Європи.; 3) Передумови введення громадських робіт в систему покарань в кримінальному праві України.

Тема 7. Виправні роботи і службові обмеження для військовослужбовців: практика їх призначення – 2 г.

Під час підготовки до даної теми студентам окрім Кримінального кодексу України слід ознайомитись із Кримінально-виконавчим кодексом України.

Вивчаючи виправні роботи і службові обмеження для військовослужбовців як види кримінальних покарань, студенти повинні з'ясувати їх загальні та відмінні риси. Особливу увагу слід звернути на зміст та сутність виправних робіт

як сучасного покарання та їх відмінність від характеристики виправних робіт за КК України 1960 р.

Заняття № 1

1. Виправні роботи як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

2. Службові обмеження для військовослужбовців як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Історія застосування виправних робіт за законодавством України; 2) Поняття та сутність службових обмежень для військовослужбовців як виду кримінального покарання.

Тема 8. Конфіскація майна і арешт: практика їх призначення – 2 г.

Під час підготовки до даної теми студентам окрім Кримінального кодексу України слід ознайомитись із Кримінально-виконавчим кодексом України і Переліком майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком.

Починаючи вивчення конфіскації майна і арешту як видів кримінальних покарань, студенти повинні з'ясувати порядок і поступову еволюцію скорочення застосування конфіскації майна в карній практиці України як фіскального покарання, яке, поряд з тенденціями скорочення застосування позбавлення волі, є основою сучасної кримінальної політики нашої держави. Вказана обставина відобразилась і на впровадженні арешту в якості виду покарання, яке заміняє за своїми наслідками, змістом і характеристиками короткострокове позбавлення свободи.

Заняття № 1

1. Конфіскація майна як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

2. Арешт як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Функції конфіскації майна в історії кримінального права України; 2) Зміст арешту як виду кримінального покарання за законодавством України.

Тема 9. Обмеження волі і тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців: практика їх призначення – 2 г.

Під час підготовки до даної теми студентам окрім Кримінального кодексу України слід ознайомитись із Кримінально-виконавчим кодексом України і Постановою Пленуму Верховного Суду України „Про практику призначення військовослужбовцям покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні” від 28 грудня 1996 р. № 15.

Вивчаючи такі види кримінальних покарань, як обмеження волі та тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, студенти повинні розібратися, як і яким чином відбувався розвиток інституту умовного засудження і його трансформація в обмеження волі, як відповідно, покарання у вигляді направлення в штрафні роти трансформувалось в тримання в дисциплінарному батальйоні.

Заняття № 1

1. Обмеження волі як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

2. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Підстави призначення покарання у вигляді обмеження свободи; 2) Від штрафних частин до тримання в дисциплінарному батальйоні: еволюція покарання.

Тема 10. Позбавлення волі на певний строк і довічне позбавлення волі – 2 г.

Під час підготовки до даної теми студентам окрім Кримінального кодексу України слід ознайомитись із Кримінально-виконавчим кодексом України.

Враховуючи те, що позбавлення волі є одним з найсуворіших видів покарань за чинним кримінальним законодавством, а також особливості його застосування в історичному і соціологічному контекстах, студенти повинні докладно розібратися в змісті позбавлення волі як виду покарання в кримінальному праві України. Особливу увагу слід звернути на особливості його призначення на сучасному етапі з урахуванням змін в кримінально-виконавчому законодавстві.

Заняття № 1

1. Позбавлення волі на певний строк як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

2. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Підстави призначення довічного позбавлення волі; 2) Межі призначення і застосування позбавлення волі за кримінальним законодавством України; 3) Проблема призначення довгострокового позбавлення волі в правозастосовчій практиці; 4) Смертна кара як вид покарання в кримінальному праві.

Тема 11. Правові проблеми теорії та практики звільнення від покарання та його відбування – 2 г.

Процес обмеження застосування покарання, розширення гуманістичних начал кримінально-правових відносин передбачає застосування до винних інших заходів кримінально-правового впливу. До них, окрім інституту звільнення від кримінальної відповідальності, належить інститут звільнення від покарання та його відбування. Під час вивчення цієї теми, студенти повинні виписати в конспект і вміти охарактеризувати види звільнення від покарання та його відбування, розглянути підстави застосування згаданий кримінально-правових заходів.

Заняття № 1

1. Поняття та види звільнення від покарання: порядок їх застосування.
2. Поняття та види звільнення від відбування покарання: порядок їх застосування.
3. Звільнення від відбування покарання з випробуванням
4. Звільнення від відбування покарання:
  - а) неповнолітніх;
  - б) вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.
5. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання:
  - а) осіб, які досягли віку кримінальної відповідальності;
  - б) неповнолітніх.
6. Зміна невідбутої частини покарання більш м'яким.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Підстави і практика застосування заміни невідбутої частини покарання більш м'яким; 2) Амністія та помилування: підстави застосування; 3) Історія розвитку інституту звільнення від покарання та його відбування; 4) Поняття та види звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Тема 12. Правові проблеми соціальної адаптації засуджених. Судимість – 2 г.

Найбільш складними для студентів в засвоєнні матеріалу теми є проблеми, пов'язані з визначеннями: адаптація, соціалізація, десоціалізація, ресоціалізація. Під час підготовки до практичних занять студентам необхідно записати в конспект визначення всіх перерахованих понять, а також поняття: а) судимість; б) погашення судимості; в) зняття судимості; г) правове становище судимих осіб.

Заняття № 1

1. Визначення соціальної адаптації злочинців.
2. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми соціальної адаптації злочинців.
3. Правові проблеми соціальної адаптації злочинців.
4. Правове становище судимих осіб.

5. Погашення та зняття судимості в теорії і на практиці.

Завдання

Підготувати реферати на теми: 1) Соціально-психологічні та соціально-правові наслідки судимості; 2) Організаційні проблеми роботи з звільненими від відбування покарання з метою їх соціальної адаптації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Контрольна робота є самостійним видом роботи, передбаченим учбовим планом з спецкурсу „Призначення покарання”. Вона складається з трьох завдань:

1. Теоретичне завдання, яке повинно бути оформлено наступним чином:

- план;
- висвітлення питання з спецкурсу;
- посилання на використану літературу;
- список літератури.

2. Тестове завдання. Слухачу пропонується питання з відповідями, серед яких треба обрати правильну відповідь. Її необхідно відмітити будь-якою позначкою.

3. Практичне завдання. Для слухачів Інституту підготовки суддів з реальних кримінальних справ були відібрані складні ситуації і записані у вигляді задач з конкретними питаннями. Слухачам потрібно вирішити запропоновані задачі і надати обґрунтовану відповідь з посилання на нормативно-правові акти. Обов'язковим є використання Постанов Пленуму Верховного Суду України.

Об'єм контрольної роботи повинен бути не менше 15 листів.

Посилання на використану літературу оформляються наприкінці кожної сторінки під горизонтальною лінією. Нумерація посилань на кожній сторінці починається з початку.

Наприклад:

Вирішення судами питань, пов'язаних із кримінально-правовою оцінкою діянь особи, що віддала чи виконала злочинний наказ (за матеріалами узагальнення судової практики) // Вісник Верховного Суду України – 1999. - №3. – С. 10.

Під час оформлення списку літератури, його умовно слід поділити на дві частини: нормативні акти і спеціальна література.

Нормативні акти розміщуються за їх юридичною силою (Конституція, закони, підзаконні акти). Нормативні акти однакової юридичної сили розміщуються в хронологічному порядку.

До списку включаються лише ті джерела, які були вивчені під час написання роботи і на які були зроблені посилання в самій роботі. Список літератури не включається до об'єму контрольної роботи, проте нумерація сторінок продовжується.

Список літератури повинен виглядати так.

Наприклад:

Нормативна база

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Юрінком Інтер. – 2001.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України: Офіц. видання. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3–4. – Ст. 21.
5. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 1 грудня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 49. – Ст. 434.
6. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 6 (40).

Спеціальна література:

7. Багрий-Шахматов Л.В. Система уголовных наказаний и исправительно-трудовое право. – М.: ВШ МВД СССР, 1974. – 170 с.
8. Гальперин И.М., Курляндський В.И. Предмет уголовной политики и основные направления ее изучения // Основные направления борьбы с преступностью. – М., 1975. – С. 5–8.
9. Гальперин И.М. Наказание: социальные функции практика применения. – М.: Юридическая литература, 1983. – 208 с.

Контрольна робота оформляється на листах А 4. Спочатку виконується теоретичне завдання, потім – тестове завдання (з нової сторінки), потім – практичне завдання (з нової сторінки).

Слухачі повинні обирати завдання до контрольної роботи, виходячи з першої букви свого прізвища. Наприклад слухачі з прізвищами від „А” до „Ж” виконують одне завдання, слухачі з прізвищами від „З” до „О” інше.

Контрольна робота оцінюється: „зараховано”, „не зараховано”. У випадку не зарахування контрольної роботи вказуються причини цього.

Контрольна робота може бути не зарахована у випадках:

- виконання не того варіанту контрольної роботи;
- теоретичне завдання виконано з порушенням вимог до нього, в тому числі щодо об’єму.

Не зарахована контрольна робота повертається студенту для виправлення недоліків. Після усунення вказаних недоліків необхідно повернути як не зараховану контрольну роботу, так і новий варіант контрольної роботи.

Контрольне завдання для слухачів з прізвищами від „А” до „Ж”

Теоретичне завдання

1. Призначення покарання відповідно до положень Загальної частини КК України.
2. Звільнення від покарання та його відбування як форми реалізації кримінальної відповідальності.

Тестове завдання

1. Яке з цих положень, визначених в КК, є однією із загальних засад призначення покарання?

- а) суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини КК;
- б) суд призначає покарання керуючись міжнародно-правовими нормами;
- в) суд призначає покарання керуючись своєю правосвідомістю.

2. Які цілі покарання визначені в КК?

- а) запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами;
- б) ізоляція засудженого від суспільства, перевиховання особи, попередження нових злочинів;
- в) кара за скоєний злочин, виправлення засудженого, завдання злочинцю фізичних та моральних страждань.

Практичне завдання

Задача № 1

24 квітня 2004 року М., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, за місцем свого проживання, безпричинно побив свою дружину Т., завдаючи удари руками і ногами в різні частини тіла і заподіявши їй легкі тілесні ушкодження. Т. втекла з дому до домоволодіння голови села, просила викликати працівників міліції.

Недочекавшись приїзду працівників міліції, Т. повернулася додому і зайшовши в одну з кімнат, побачила, що позаду неї знаходиться її чоловік – М., який тримав в руках сокиру і погрожував їй вбити. Потім М. кинув у неї сокиру, але Т. відхилилась, і сокира впала на підлогу. Чоловік кинувся до неї, але спіткнувся, і вона відштовхнула його. Він впав, а коли почав підійматись Т. схопила сокиру і вдарила нею кілька разів по голові М. Від нанесених ран М. помер.

Суд визнав Т. винною у вчиненні злочину, передбаченого ст. 118 КК України і призначив покарання у вигляді 2 років позбавлення волі.

На підставі ст. 75 КК України звільнив засуджену Т. від відбування покарання, якщо вона на протязі 2-х років не винить нового злочину і виконає покладені на неї обов'язки.

До кримінальної відповідальності Т. притягувалась вперше, за місцем проживання характеризувалась позитивно, щиросердно покаялась у вчиненні злочину.

Питання: Чи правильно суд призначив покарання з урахуванням положень Загальної та Особливої частин КК України?

Задача № 2

16 травня 2005 року Ж. був затриманий за незаконне зберігання особливо небезпечних наркотичних засобів, обіг яких заборонено – макову солому, масою у перерахунку на суху речовину 233 г та концентрат з макової соломи, загальною масою у перерахунку на суху речовину 0,349 г, без мети збуту для власного вживання, які він незаконно придбав, знайшовши в сусідньому під'їзді житлового будинку.

В судовому засіданні підсудний Ж. свою вину у вчиненні вказаного злочину визнав повністю.

Суд засудив Ж. за ч. 1 ст. 309 КК України до двох років обмеження свободи, мотивуючі застосування цього виду покарання наступним чином:

„Призначаючи міру покарання, суд враховує характер і ступінь небезпечності вчинених злочинів, особу винного і обставини справи.

Обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання Ж. судом не встановлено.

Враховуючі вищевикладене, а також те, що Ж. раніше не притягувався до кримінальної відповідальності, суд вважає, що виправлення та перевиховання підсудного можливе без ізоляції від суспільства”.

Питання: Якої помилки припустився суд, мотивуючі застосування обраного виду покарання?

Задача № 3

20 березень 2002 року бухгалтер сільської ради К. по видатковому касовому ордеру № 17 отримала в НТЦ „Земля і люди” грошові кошти в сумі 2000 грн. В якості благодійної фінансової допомоги на ремонт сільського будинку культури. Отримані готівкою кошти в сумі 2000 грн. К. не оприбуткувала в касі сільської ради, а використала на власний розсуд.

Суд призначив К. покарання за ч. 1 ст. 191 КК України в вигляді обмеження волі строком на 3 роки з позбавленням права обіймати керівні посади в органах місцевого самоврядування строком на 1 рік.

Обираючи підсудний вид та розмір покарання, як пом'якшуючі обставини суд врахував те, що вона вперше притягується до кримінальної відповідальності, позитивно характеризується по місцю роботи та проживання, повністю відшкодувала завдані матеріальні збитки, на її утриманні знаходяться двоє неповнолітніх дітей.

Обтяжуючих покарання обставин суд не вбачав.

Питання: Чи правильно зробив суд, обравши покарання у вигляді обмеження волі, тоді як санкція статті передбачає і менш суворі види покарання.

Контрольне завдання для слухачів з прізвищами від „З” до „О”

Теоретичне завдання

1. Призначення покарання в межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК України.
2. Особливості призначення покарання неповнолітнім.

Тестове завдання

1. Яку обставину, що обтяжує покарання суд обов'язково повинен врахувати?

а) вчинення групових хуліганських дій без попередньої змови (ч.2 ст.296 КК);

б) повторне порушення правил дорожнього руху, що призвело до загибелі пішохода (ч.2 ст.286 КК);

в) вчинення крадіжки з використанням 10-річної особи.

2. Які види покарань можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові?

а) обмеження волі і виправні роботи;

б) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і штраф;

в) штраф і позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

Практичне завдання

Задача № 1

27 вересня 2004 року підсудний К., достовірно знаючи про те, що Д. є неповнолітнім, запропонував скоїти йому крадіжку грошей з металевого сейфа агрегатного приміщення ТОВ „Автотранс”, тим самим втягнувши його в злочинну діяльність.

Підсудні попередньо домовились про те, що крадіжку буде скоювати К., а Д. надасть для цього знаряддя, які будуть сприяти вчиненню злочину. Того ж дня К. за допомогою Д. вчинив злочин.

Вироком суду К. був засуджений за ст. 185 ч. 3 КК України до 4-х років позбавлення волі, а також за ст. 304 КК України до 2-х років позбавлення волі.

Питання: Яке остаточне покарання має призначити суд?

Задача № 2

На протязі квітня та липня 2006 року Д., порушуючи законодавство про обіг металобрухту, здійснював прийом лому кольорового металу за готівковий розрахунок у населення по ціні – 3 грн. 50 коп. За кілограм, без державної реєстрації та спеціального дозволу (ліцензії). В вказаний період Д. незаконно скупив з метою збуту 164 кілограмів брухту кольорового металу на суму 574 грн.

У судовому засіданні підсудний Д. свою вину в вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 213 КК України визнав повністю, а також визнав як достовірні всі докази по справі, погодившись на скорочений порядок судового слідства. Після цього підсудний Д. показав, що у зв'язку з тяжким матеріальним становищем він вирішив зайнятись прийомом лому кольорового металу, щоб трохи покращити своє матеріальне становище. Він не є інвалідом 1 чи 2 групи, не є особою яка досягла пенсійного віку, а також не є військовослужбовцем строкової служби. У вчиненому злочині він розкаюється і просить суд його суворо не карати. Раніше судимий не був.

Питання: Який вид та міру покарання повинен обрати суд за вчинений злочин?

Задача № 3

Неповнолітній Г. 8 грудня 2004 року о 16 годині, перебуваючи на вулиці міста, на ґрунті неприязних стосунків умисно наніс декілька ударів дерев'яною палицею по руках С. В результаті чого С. отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження у вигляді зламу діафізу правої ліктьової кістки.

Дії винного суд кваліфікував за ст. 122 ч. 1 КК України, як умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, що спричинило тривалий розлад здоров'я.

Призначаючи покарання суд врахував характер та ступінь суспільної небезпечності вчиненого Г. злочину, що до тяжких не відноситься, дані про особу підсудного, який характеризується позитивно, до кримінальної відповідальності притягується вперше, думку потерпілого, який на суворому покаранні не наполягає.

Враховуючи це, суд дійшов висновку, що виправлення та перевиховання неповнолітнього підсудного Г. можливе без ізоляції його від суспільства та призначає покарання у межах санкції статті, за якою він притягується до відповідальності, із застосуванням ст. 104 КК України.

Питання: Чи повинен суд, призначаючи покарання, враховувати думку потерпілого? Чи правильно суд визначив мету покарання? Чи були насправді підстави для звільнення підсудного від відбування покарання?

Контрольне завдання для слухачів з прізвищами від „П” до „Я”

Теоретичне завдання

1. Кримінально-правові наслідки вчинення злочину.
2. Правові проблеми соціальної адаптації злочинців.

Тестове завдання

1. Яке з цих положень, визначених в КК, є однією із загальних засад призначення покарання?

- а) суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини КК;
- б) суд призначає покарання керуючись міжнародно-правовими нормами;
- в) суд призначає покарання керуючись своєю правосвідомістю.

2. Коли штраф може бути призначений як додаткове покарання?

а) коли особа, яка вчинила злочин не може відбувати покарання у виді громадських робіт;

б) якщо його спеціально передбачено в санкції статті Особливої частини КК або при звільненні особи від відбування покарання з випробуванням;

в) якщо його спеціально передбачено в санкції статті Особливої частини КК і особа завдала вчиненням злочином матеріальну шкоду власнику майна.

Практичне завдання

Задача № 1

Згідно рішення суду з підсудного Р. на користь його дружини були стягнуті аліменти у розмірі 1/3 частини всіх видів його заробітку на утримання неповнолітньої дитини, про що був виданий виконавчий лист і переданий на виконання до Державної виконавчої служби.. Однак підсудний, починаючи з часу стягнення аліментів (15 листопада 2004 р.) і по березень 2006 р. ухилявся від сплати аліментів. Працюючи в приватній фірмі, офіційно отримував мінімальний розмір заробітної плати, справжній заробіток приховував, на виклики до виконавчої служби не з'являвся, внаслідок чого за станом на 6 березня 2006 р. розмір заборгованості по сплаті аліментів складав 2273,79 грн.

Суд визнав Р. винним у вчиненні злочину, передбаченого ст. 164 ч. 1 КК України, і призначив йому покарання у вигляді 120 годин громадських робіт.

Р. вперше вчинив злочин невеликої тяжкості, за місцем проживання характеризувався позитивно, свою вину визнав і щиро покавсяся.

Питання: Чи справедливим є вид та розмір покарання? Чи була необхідність в притягненні винного до кримінальної відповідальності та реальному відбуванні покарання?

Задача № 2

24 жовтня 2004 року в післяобідній час, З., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись в будинку С., вчинив змах на згвалтування останньої. З метою подолати опір потерпілої З. спричинив С. легкі тілесні ушкодження.

Вироком суду З. був визнаний винним у вчиненні злочину, передбаченого ст. 15, 152 ч. 1 КК України. Йому було призначено покарання в вигляді позбавлення волі строком на 3 роки 8 місяців.

Обираючи підсудному вид та розмір покарання як обтяжуючу покарання обставину суд врахував те, що злочин був вчинений у стані алкогольного сп'яніння. Як пом'якшуючу покарання обставину, суд врахував думку потерпілої, яка просила суд суворо не карати підсудного.

Питання: Чи доцільним є застосування обраного виду та розміру покарання у даному випадку? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3

11 грудня 2004 року приблизно о 21 годині К., знаходячись за місцем свого проживання, разом зі своїм батьком та раніше йому знайомим Я. Розпивали

спиртні напої. Приблизно о 22 годині на прохання свого батька К. вирішив провести Я. додому. Коли вони вийшли на вулицю між ними на ґрунті особистих неприязних стосунків виникла сварка, під час якої Я. наніс удар палицею по плечу К. Розлютившись, із метою помсти, К. наніс удар правою рукою в обличчя Я. від якого той упав. Після цього К. почав наносити численні удари ногами лежачому і безпорадному Я., оскільки той був без ноги, по тулубу, голові і в живіт. При цьому Я. не чинив опору К. та не звав на допомогу. Злякавшись того, що факт побиття Я. можуть побачити сусіди, К. відтягнув потерпілого на перехрестя вулиці в темне місце, де наніс ще декілька ударів ногами по тулубу і голові потерпілого, після цього знайшов камінь, котрим наніс п'ять ударів в голову потерпілого Я., усвідомлюючи, що наносить удари в життєво-важливі органи, бажаючи смерті потерпілого.

Суд визнав К. винним за ч. 1 ст. 115 КК України і призначив покарання у вигляді позбавлення волі строком на 7 років.

Призначаючи покарання, суд врахував те, що підсудний К. вчинив особливо тяжкий злочин, як особа, характеризується посередньо, раніше судимий, судимість в установленому законом порядку погашена, не працюючий.

Обставиною, яка пом'якшує покарання підсудного К., суд визнав щире каяття. Обставиною, яка обтяжує покарання, суд визнав вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння.

Питання: Чи дотримувався суд принципу справедливості, призначаючи мінімальний розмір покарання, передбачений санкцією статті, за вчинений злочин?

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ З СПЕЦКУРСУ (до іспиту)

1. Кримінальне покарання та його співвідношення із кримінальною відповідальністю.
2. Зміст та властивості покарання.
3. Підстави права покарання. Межі права покарання.
4. Об'єкт та суб'єкт покарання.
5. Мета та функції покарання.
6. Поняття системи покарання та інших заходів кримінально-правового впливу.
7. Принципи побудови системи покарань та інших заходів кримінально-правового впливу в КК України.
8. Теоретичні проблеми класифікації покарань та інших заходів кримінально-правового впливу.
9. Основні та додаткові покарання: порядок їх застосування.
10. Принципи призначення покарання.
11. Значення загальних та галузевих принципів права під час призначення покарання.
12. Поняття загальних засад призначення покарання.
13. Призначення покарання відповідно до положень Загальної частини КК України.
14. Призначення покарання в межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК України.
15. Призначення покарання з урахуванням ступеня тяжкості конкретного вчиненого злочину.
16. Призначення покарання з урахуванням особи винного.
17. Призначення покарання з урахуванням обставин, які пом'якшують покарання.
18. Призначення покарання з урахуванням обставин, які обтяжують покарання.
19. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
20. Призначення покарання за незакінчений злочин.
21. Призначення покарання за злочини, вчинені у співучасті.
22. Призначення покарання за сукупністю злочинів.
23. Призначення покарання за сукупністю вироків.
24. Штраф як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
25. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
26. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.

27. Громадські роботи як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
28. Виправні роботи як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
29. Службові обмеження для військовослужбовців як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
30. Конфіскація майна як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
31. Арешт як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
32. Обмеження волі як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
33. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
34. Позбавлення волі на певний строк як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
35. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання: поняття, зміст, підстави застосування, порядок призначення.
36. Поняття та види покарань, що призначаються неповнолітнім.
37. Особливості призначення покарання неповнолітнім.
38. Звільнення від покарання та його відбування як форми реалізації кримінальної відповідальності.
39. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
40. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.
41. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
42. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
43. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
44. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
45. Звільнення від покарання за хворобою.
46. Амністія та помилування: підстави застосування.
47. Порядок звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.
48. Особливості звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.
49. Судимість та її кримінально-правові наслідки.
50. Визначення соціальної адаптації злочинців. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми соціальної адаптації злочинців.
51. Правові проблеми соціальної адаптації злочинців.
52. Правове становище судимих осіб.
53. Погашення та зняття судимості в теорії і на практиці.
54. Правові наслідки засудження особи за межами України.
55. Звільнення від кримінальної відповідальності: види та підстави
56. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності

57. Заходи безпеки в кримінальному праві України: загальна характеристика та порядок призначення
58. Заходи соціального захисту в кримінальному праві України: загальна характеристика та порядок призначення
59. Компенсаційні заходи в сучасному кримінальному законодавстві.
60. Перспективи розвитку системи призначення покарань в Україні.